

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

МЕЛЬНИК ВІКТОРІЯ МИХАЙЛІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і
зовнішньої політики,
д-р. екон. наук, доцент

В.В. Лимар
« ____ » _____ 2022 р.

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:

Теміров Ю.Т., доцент кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
канд. іст. наук, доцент

Оцінка: ____ / ____ / ____

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2022

АНОТАЦІЯ

Мельник В. М. Цифрова дипломатія в зовнішній політиці держави. Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2022

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі вивчено предмет наукових досліджень із проблеми цифрової дипломатії. Проаналізовано термінологічне поле віртуальної дипломатії. Проаналізовано цифрову дипломатію як інструмент зовнішньополітичної діяльності. Розглянуто цифрову дипломатію як виклик сучасності. Досліджено цифрову дипломатію як знаряддя формуванню позитивного іміджу держави. З'ясовано, що цифрова дипломатія володіє можливостями для реалізації політики «м'якої сили», вироблення узгоджених дій з метою подолання суспільством і політичних, і соціокультурних криз, а також розроблення заходів для їх запобігання.

Ключові слова: цифрова дипломатія, концепція «м'якої сили», інформація, соціальні мережі, Твіттер

47 с., 24 джерела.

ABSTRACT

Melnyk V.M. Digital Diplomacy in State Foreign Policy. Specialty 291 "International Relations, Public Communications and Regional Studies". Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2022

In the qualification (bachelor's) course the subject of scientific research on the problem of digital diplomacy was studied. The terminological field of virtual diplomacy is analyzed. Digital diplomacy as an instrument of foreign policy is analyzed. Digital diplomacy is considered as a challenge of modernity. Digital diplomacy as a tool for forming a positive image of the state has been studied. It has been found that digital diplomacy has the capacity to pursue soft power policies, develop concerted action to address both political and socio-cultural crises, and develop measures to prevent them.

Key words: digital diplomacy, the concept of "soft power", information, social networks, Twitter

47 p., 24 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФЕНОМЕНУ «ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ»	8
1.1. Цифрова дипломатія як предмет наукових досліджень.....	8
1.2. Аналіз термінологічного поля віртуальної дипломатії.....	15
РОЗДІЛ 2. ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	23
2.1. Цифрова дипломатія як виклик сучасності.....	23
2.1. Цифрова дипломатія як знаряддя формуванню позитивного іміджу держави.	33
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ	44

ВСТУП

Актуальність дослідження. Останні десятиліття характеризуються швидкими змінами сучасного світу та переформатуванням середовища міжнародних відносин. Йдеться про демократизацію як внутрішньополітичного життя багатьох країн світу, так і міжнародної сфери, конвергенцію глобальної культури та розвиток транснаціональних норм поведінки, зростання значення суспільної думки та впливу останньої на формування та функціонування державних політичних інститутів, вироблення внутрішньої та зовнішньої політики тощо. Істотні зміни міжнародних процесів, спричинені та розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяють створенню нових можливостей для спілкування та викликають поступове розмивання кордону між внутрішньою та зовнішньою політикою.

Ці тенденції тісно пов'язані із зміною змісту сили акторів міжнародних відносин. Поряд із військово-політичною та економічною силою («жорсткою») виступає сила «м'яка» як здатність актора міжнародних відносин, зокрема держави, побічно впливати на поведінку чи інтереси інших акторів. Зростає необхідність розвитку як військових чи економічних потужностей держави, а й просування власної політичної культури, ціннісних орієнтацій, ідеології. Як наслідок змінюються підходи до реалізації зовнішньої політики країн, коли поруч із традиційною дипломатією вводиться дипломатія, орієнтована на широку аудиторію населення інших держав, насамперед, публічна дипломатія.

Проблема місця цифрової дипломатії в системі зовнішньої політики та ефективного застосування цього інструменту для трансляції власної політичної культури та ідеології є надзвичайно актуальною для Росії. Значна кількість держав світу, серед них - США, як один із найбільш значущих та впливових акторів міжнародних відносин, продовжують пошуки найбільш підходящої моделі цифрової дипломатії, проходячи шлях від захоплення цим інструментом зовнішньої політики до його критичного переосмислення та прагматичного застосування. «М'яка» сила загалом та використання цифрової дипломатії

зокрема дозволяють отримати більший вплив на міжнародній арені, ніж зумовлено виключно військово-політичною та економічною могутністю держави. Побудова ефективної громадської дипломатії значно сприяти реалізації цілей зовнішньої політики України Російської Федерації.

Ступінь наукової розробки теми. Теоретичну базу дослідження склали, насамперед, наукові праці, що розкривають сутність зміни середовища масових комунікацій та їх впливу на міжнародні відносини та інструментарій зовнішньої політики держав, зміст поняття «м'якої» сили, її форм та інструментів, таких як публічна дипломатія, вивчають співвідношення публічної дипломатії з "жорсткою" силою, ефективність її застосування. Слід виділити таких дослідників як Е. Джуліон, А. Хоффман, Дж. Най-мл., Г. Роунслі, Д. Роткопф, М. Леонард, Н. Сноу, Р. Захарна, Б. Грегорі, Е. Джільбоа, С. Анхольт, Я. Меліссен, П. ван Ханн, Д. Ебшир, К. Едельман, Дж. Мелоун, С. Ріордан, Р. Ермітеж.

Дослідженню проблем політичного впливу інформаційно-комунікативних технологій на політичну діяльність міжнародних акторів присвячено наукові роботи З. Бжезинського, Г. Кісінджера, Р. Кеохейн, Дж. Ная мл., Дж. Розенау, С. Хантінгтона, А. Багірова, К. Гаджієва, В. Іноземцева, А. Торкунова, П. Циганкова, Л. Губерського, Г. Почепцова, М. Рижкова, О. Тихомірової, О. Шевчука та інших, що аналізують проблеми політичного прогнозування, міжкультурного співробітництва, проблеми забезпечення національних інтересів міжнародних акторів у сучасному інформаційному просторі.

Дослідженню безпосереднього впливу міжнародної інформаційної політики на зовнішньополітичні комунікації держави, використання методології зв'язків із громадськістю у міжнародних відносинах, культурній та віртуальній дипломатії, брендингу держав присвячені роботи Зонова, Т. В., Ожевана, Е, М Тихомірової Є., Почепцова, Зернецької, О.О.Шевченка та інших.

Водночас, проблему цифрової дипломатії у системі зовнішньої політики держави не можна вважати науково систематизованою та дослідженою,

оскільки вітчизняні наукові роботи стосуються в основному суміжних проблем, не становлять системного дослідження та не розкривають значення та місця публічної дипломатії у системі зовнішньополітичних комунікацій акторів міжнародних відносин.

Мета та завдання дослідження.

Метою даного дослідження є визначення місця та ролі цифрової дипломатії в системі зовнішньої політики держави як форми вираження та засобу трансляції політичної культури та ідеології.

Мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

1. Проаналізувати предмет наукових досліджень із проблеми цифрової дипломатії
2. Проаналізувати термінологічне поле віртуальної дипломатії проаналізувати цифрову дипломатію як інструмент зовнішньополітичної діяльності
3. Розглянути цифрову дипломатію як виклик сучасності.
4. Розглянути цифрову дипломатію як знаряддя формуванню позитивного іміджу держави.

Об'єктом дослідження є зовнішньополітичні комунікації як інструмент міжнародної політики.

Предметом дослідження є цифрова дипломатія у системі міжнародної політики навіть її зовнішньополітичних комунікацій.

Методологічна основа та методи дослідження. Для вирішення завдань, поставлених у дисертаційній роботі, були використані загальнонаукові принципи об'єктивності та пріоритету фактів у поєднанні з низкою загальнонаукових та спеціальних методів. Були використані такі методи як історико-описовий та логічний, системний, структурно-функціональний, нормативний метод, застосований для оцінки значення політичних процесів для суспільства, логіко-інтуїтивне моделювання. Для виявлення загальних та відмінних рис різних форм зовнішньополітичної комунікації, порівняння

практики публічної дипломатії різних країн світу застосований компаративний метод дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання для поглиблення подальших наукових досліджень у галузі зовнішньополітичної комунікації, цифрової дипломатії, а також у процесі здійснення державної політики у цій сфері. Матеріали, висновки та рекомендації можуть бути використані при розробці та читанні навчальних нормативних та спеціальних курсів, зокрема у курсах «Міжнародна інформація», «Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах», «Інформаційне суспільство», «Зв'язки з громадськістю у міжнародних відносинах »

Структура дослідження складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФЕНОМЕНУ «ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ»

1.1. Цифрова дипломатія як предмет наукових досліджень

Домінуюча роль інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності суспільства та нарощування їх нового потенціалу призводять до трансформації усталених моделей функціонування громадських інститутів та галузей. Як невід'ємна складова інформаційного постіндустріального суспільства нові комунікаційні технології та засоби, зокрема інтернет-комунікації, задають нові стандарти зв'язків, діяльності та взаємодії, формуючи таким чином глобальне інформаційне суспільство. Це, своєю чергою, надає трансформаційний вплив попри всі сфери нашого суспільства та держави, включаючи міжнародну політику. Тому надзвичайної актуальності набуває явище електронної чи цифрової дипломатії, що на сучасному етапі виступає одним із найдієвіших та найефективніших методів здійснення зовнішньополітичної діяльності держав з використанням глобальної мережі Інтернет та інформаційно-комунікаційних технологій.[5]

Виникнення електронної дипломатії стало наслідком поширення інтернет-комунікації та застосування її технологічних та комунікативних можливостей для розширення поля дипломатичної діяльності. Практичний досвід запровадження електронної дипломатії, який бере свій початок з діяльності Інформаційного агентства та Держдепартаменту США у 1996 р., згодом стали брати на себе європейські країни та інші держави світу. Наступні десять років для адміністрації президента США Дж. Буша стали активним періодом запровадження використання соціальних мереж, блогів, електронних журналів та урядових порталів у мережі інтернет з метою розширення інформації, покращення іміджу та впливу на потенційну аудиторію за кордоном. Згодом це стало не лише загальною стратегією американської публічної дипломатії, а й заклало підвалини для розвитку світової електронної дипломатії.

Х. Клінтон, яка отримала посаду держсекретаря в адміністрації Обами, у 2009 році стала ініціатором програми оновлення зовнішньої політики США, яка отримала назву «Державне управління у XXI столітті». Одним із напрямів цієї програми і стала цифрова дипломатія. Заступник держсекретаря з питань публічної дипломатії Дж. Макхейл виклала стратегію нової публічної дипломатії США у документах «Публічна дипломатія: зміцнення взаємодії Сполучених Штатів зі світом» та «Публічна дипломатія: національний стратегічний імператив». [10]

Ідейний засновник цифрової дипломатії та директор політичного планування Держдепартаменту США Е.-М. Слотер наголошувала на важливості цифрової дипломатії, зазначаючи, що ряд функцій держави здійснюється в рамках мережевої інтернет-комунікації. Пов'язаність мережею бізнесу, дипломатії та таких негативних явищ, як тероризм та екстремізм, а також суспільства в цілому, потребує мобілізації міжнародних мереж державних та приватних суб'єктів. Тому на зміну світової геополітики автономних держав XX ст. приходить ера цифрових взаємин, де роль мережевої комунікації є одним із визначальних. [11]

Сучасна публічна дипломатія США відкидає концепцію монологу як одностороннього поширення інформації, і переходить до так званого діалогу, який забезпечує зворотний зв'язок, а потім і швидку реакцію США на формування громадської думки користувачів мережі. Такий підхід зумовив масштабне створення особистих сторінок офіційними особами уряду США у соціальних мережах.

Більшість наукових досліджень, присвячених питанню електронної дипломатії, належить зарубіжним дослідникам, у яких разом із аналізом актуальної ситуації розвитку дипломатії вони так чи інакше стосувалися теоретичних напрацювань попередників, зокрема: Р. Барстон, Х. Булл, Н. Весткотт, П. Вілсон, А. Грейч, М. Келеман, Н. Кулл, Дж. Купер, Дж. Меліссен, Е. Поттер, П. Ріттер, А. Росс, А. Сандр, Е.-М. Слотер, А. Торрельб, А. Фабріс, Ф. Хансон, Б. Харріс, М. Хольмес, Б. Хоскінг, Дж. Шмідт, М. Шнейдер.

Серед дослідників на пострадянському просторі дана проблематика знайшла відгук у багатьох роботах, серед яких Д. Баришніков, В. Епова, Є. Зінов'єва, Т. Зонова, С. Кулик, О. Марчуков, Л. Пермякова, Д. Сивоволов, І. Горн, А. Туленков, Н. Цветкова.

Важливу роль у дослідженні становлять також фундаментальні праці з вивчення інформаційно-комунікативних мереж, засобів зв'язку, технологічної складової у загальному комунікативному просторі як «м'якій силі»: П. Бурдьє, Дж. Грюніг, Р. Еман, А. Карпенко, Дж. Кін, П. Лазарсфельд, Дж. Лаллі, Р. Мертон, Дж. Най, М. Прайс, Е. Тоффлер, Дж. Футсі, Р. Харріс. Варто зазначити, що у дослідженні цієї проблематики необхідно звертати увагу на певні етапні моменти у розвитку електронної дипломатії, оскільки вони безпосередньо впливають на формування теоретичних узагальнень.

В останні роки електронна дипломатія західного зразка набуває все більшої актуалізації та поширення, застосовуючи новітні інформаційно-комунікативні технології та засоби, такі як інтернет, соціальні мережі Фейсбук та Твіттер, блоги, що значною мірою змінює формат дипломатичної діяльності. Загалом дослідники зазначають, що саме революційні зміни в інформаційних технологіях є вагомою рушійною силою у цивілізаційному прогресі людства, а на сьогоднішній день «обробка, генерування та передача інформації стали фундаментальними джерелами продуктивності та влади». Інформаційна революція, на думку А. Грейча, визначила і новий тип дипломатії як віртуальної, що здійснюється за рахунок використання технологій та інтернету. Віртуальна дипломатія, що почала просуватися у всьому світі зі США, що являє собою, як пише автор, змінену дипломатію, пов'язану з появою всесвітньої мережі, у вузькому сенсі - включає прийняття рішень, їх координацію, комунікацію та практику міжнародних відносин, що здійснюються за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій. [11]

У розумінні змін та рушійних сил, що впливають на концепцію дипломатії та змінюють дипломатичне середовище, дослідник Дж. Шмідт, зазначає, що дипломатія, перш за все, не дорівнює зовнішній політиці, але стосується її

впровадження та потенційного непрямого формування шляхом надання інформації.

Основні тенденції, що ведуть до змін у дипломатії, складаються з глобалізації, регіоналізації та локалізації, створюючи тим самим форму управління, яка передбачає збільшення соціальної взаємодії. В той же час ці тенденції послаблюють традиційне домінування держави в дипломатії, збільшуючи взаємозалежність на різних рівнях дипломатичної діяльності. Тому соціальні мережі інтернет-комунікації поєднують різні інституційні суб'єкти та соціальні структури, тим самим генеруючи нові відносини між ними, та сприяючи колективним діям з метою вирішення багаторівневих проблем.

Характеризуючи особливості та переваги електронної дипломатії у практичній площині, Н. Весткотт зазначав, що глобальна інтернет-мережа значною мірою трансформувала традиційний формат дипломатичної діяльності. Натомість легший доступ до інформації та зникнення ієрархічних щаблів щодо прийняття тих чи інших рішень зумовлює створення віртуальної структури для надання необхідної інформації та консультацій, тому дипломатичні послуги надаватимуть більш рентабельно. [6]

Загалом у всіх характеристиках сутності електронної дипломатії визначальним є технічний субстрат, що породив численні варіації понятійного визначення та їх циркулювання у науковому дискурсі: електронна дипломатія, цифрова, віртуальна мережева, кібер-дипломатія, дипломатія Web 2.0, твітплатія/твіттер-дипло.

Дослідниця А. Піпченко зазначає, що віртуальна дипломатія, що зародилася з американської концепції комунікації як м'якої сили («softpower») і яка пояснювалася ще такими термінами, як «медійна» та «іміджева», що має на меті, перш за все, бути інструментом відображення іміджевих комунікацій та міжнародної PR-діяльності з метою реалізації урядових стратегій на міжнародному рівні. [6]

Визначення електронної дипломатії як "дипломатія веб 2.0" прямо вказує на технологічну платформу, впровадження якої в інтернет-мережі відкрило

можливості соціальної інтеракції та взаємодії. Як пише Б. Харріс, успішне використання соціальних мереж та медіа-платформ Facebook, Twitter та YouTube для політичної підтримки президента Обама у 2008 р., що дозволило йому збільшити кількість прихильників серед молодих виборців, закріпило акцент на віртуальній дипломатії як одному із способів створення та просування позитивного іміджу[9]

Електронна дипломатія відкриває широкі можливості та нові підходи для взаємодії з громадськістю за кордоном, розширюючи за допомогою онлайн-інструментів доступ до інформації світових ЗМІ та персоналізованих засобів комунікації.

Концептуалізація дипломатії, опосередкованої комунікативною інтернет-мережею, як Твіттер-дипломатії, ґрунтується насамперед на використанні соціальної мережі Твіттер для створення акаунтів дипломатичних представництв, посольств, окремих дипломатів, політиків з метою розширення аудиторії у донесенні головних тез у зовнішньополітичній діяльності країни.

Як зазначає О. Торрельба, цей новий тип дипломатичної взаємодії у соціальних мережах був вивчений МЗС Італії у 2012 р. за підсумками конференції, організованої у місті Турін. Соціальна мережа Твіттер (Twitter) була найважливішою, оскільки вона змінює особу зовнішньої політики країни. Твіттер - це оптимальний інструмент, який використовується, щоб коментувати події, що відбуваються в реальному часі, або ретрансляції (репости, ретвіти) бесід; він також служить обмінюватись думками, проведення інтерв'ю. Водночас дослідник виділяє поняття «Твітпломатія», яке, на його думку, відноситься до використання Твіттера з боку керівників держав, керівників міжнародних міжурядових організацій та дипломатів для зближення позицій з міжнародних питань. [13]

На сьогоднішній день Твіттер-дипломатія набула широкого поширення та популярності. Як справедливо підкреслюють ряд дослідників, Твіттер-дипломатія «привела до революції в галузі дипломатичних відносин, істотно покращуючи взаємозв'язки в усьому світі та надаючи дипломатам та

міністерствам закордонних справ інструменти для побудови власних систем електронних комунікацій із закордонними підрозділами, а також посольств із консульствами». Активне використання мікроблогів у Твіттері у розвитку дипломатичних відносин має, двосторонні пріоритети в процесі комунікування: це трансляція інформації про повсякденну діяльність постійно зростаючої інтернет-аудиторії, та інтерактивність, що дозволяє дізнаватися про думки, зауваження, пропозиції світової спільноти; також така формула комунікації дозволяє громадянам, журналістам отримати безпосередній доступ до політичних лідерів. [15]

Серед дослідників у вітчизняній науковій думці найпоширенішим понятійним визначенням нового типу дипломатії, заснованої на застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій та їх засобів, є найменування її як «цифровий». Зокрема, дослідниця Л. Пермякова користується поняттям цифрової дипломатії, що американськими експертами визначається як «дипломатія Інтернет 2.0». Однак вона відзначає важливу відмінність дипломатії Web 2.0 і Твіпломатії (Twiplomacy), оскільки остання є лише складовою цифрової дипломатії. Подібного трактування дотримується і М. Цветкова, розглядаючи цифрову дипломатію як широке використання інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі нових медіа, соціальних мереж, блогів та інших медіа-платформ у глобальній мережі Інтернет для сприяння державним органам при здійсненні функцій та комунікацій з питань, пов'язаних із зовнішньою політикою, включаючи механізми впливу на закордонну аудиторію. На понятійному розрізненні цифрової дипломатії та публічної дипломатії, однак, користуються технологічною платформою Web 2.0, зазначає О. Марчуков, відзначаючи при цьому, що цифрова дипломатія є ширшим поняттям, оскільки є не просто зовнішньополітичною діяльністю держави за допомогою технологій Web 2.0, а використання всіх можливих ресурсів мережі Інтернет у дипломатичній практиці. Таким чином, на його думку, будь-яка зовнішньополітична діяльність в інтернеті буде «цифровою

дипломатією», але не кожен можна назвати «публічною дипломатією 2.0» (а лише ту, що пов'язана із застосуванням технологій Web 2.0). [16]

На основі трактування цифрової дипломатії як аналога електронного уряду виступають дослідники Д. Барішников та А. Туленков. Водночас визначальними її функціональними характеристиками є, на їхню думку, «вплив на міжнародну ситуацію та закордонну аудиторію за допомогою новітніх інформаційних технологій» та «потенційна можливість прямого втручання у внутрішню політику країни-реципієнта, яка здійснюється шляхом передачі опозиційним силам нових технологій, пов'язаних із питаннями комунікації та програмного забезпечення» - позиція, досить тенденційна для представників ідеологізованих патернів мислення.

Аналізуючи чинники формування та шлях становлення цифрової дипломатії Е. Зінов'єва ототожнювала це поняття з іншими, також поширеними – інтернет-дипломатія, дипломатія соціальних мереж, Web 2.0 дипломатія. При цьому зазначила, що на її думку, цифрова дипломатія США є одним із напрямків публічної дипломатії, орієнтованої на залучення у дипломатичній практиці широких верств населення, а не на взаємодію з політичною та дипломатичною елітою зарубіжних держав. [20]

У досить широкому сенсі тлумачить поняття електронної / віртуальної дипломатії дослідник М. Кузнєцов, де сам термін «віртуальна дипломатія» означає зміни в дипломатичній практиці, пов'язані з появою мережевого світу, і в нормативно-практичній площині пов'язуються з концепцією «трансформаційної дипломатії», проголошеної в 2002 році тодішнім держсекретарем США Кондолізою Райс, давши старт проекту «Dipnote», який був офіційним блогом Державного департаменту, орієнтованого насамперед на закордонні аудиторії.

Значна увага в межах понятійно-термінологічного осмислення явища електронної дипломатії приділялася Я. Турчину, яка в аналізі основних понять позначення цього явища в зарубіжних дослідженнях - дигітальна дипломатія, інтернет-дипломатія, е-дипломатія, дигітальна медіа-дипломатія, соціальна

медіа -дипломатія / Твіпломатія, публічна дипломатія Web 2.0, кібер-дипломатія, визначальним та загальним вважає використання інтернет-мережі інформаційно-комунікативних технологій для реалізації цілей зовнішньої політики. [20]

Разом з тим, більш глибокими факторами формування цифрової дипломатії, на думку дослідників, були тенденції, що передували платформі Web 2.0, що базувалися на основі зростання соціальних медіа. Розмірковуючи над тим, що є сьогодні цифровою дипломатією і якою є її сутність, М. Хольмес зазначав, що е-дипломатія визначається, насамперед, як стратегія управління змінами через цифрові інструменти та віртуальне співробітництво. Поява нових веб-технологій, включених до Web 2.0, таких як Facebook, Twitter, зосередили велику увагу на тому, як держави можуть поширювати інформацію на свій вибір для різних соціальних груп за кордоном.

1.2. Аналіз термінологічного поля віртуальної дипломатії

Ще 10-15 років тому поняття «віртуальне», «віртуал», «віртуальна реальність», «віртуальний простір», «віртуальний світ» використовувалися, як правило, у наукових та технічних публікаціях досить обмеженого кола вітчизняних учених та спеціалістів (переважно у області комп'ютерних технологій), хоча ідея віртуального, саме поняття «віртуальність» і на той час не були неологізмами для гуманітарного лексикону. Передові вітчизняні дослідники у сфері віртуалістики були роздратовані тим, що термін «віртуальна реальність» «загально застосовується до величезної сфери надзвичайно різноманітних явищ». Останнім часом, на думку В. Вербицької, поняття з галузі віртуальної реальності стали придатними для будь-якого виду дискурсу.

Завдяки наявним на даний момент технологіям те, що раніше вимагало обов'язкової фізичної присутності, в даний час має можливість існувати у віртуальному світі. Зокрема, інформація та новини стають миттєво доступними, практично всі події у світі можна відслідковувати у режимі

реального часу. Саме тому сьогодні можна сміливо говорити про те, що віртуальний вимір міцно увійшов у процес здійснення дипломатичної діяльності. [4]

Сьогодні інноваційні технології не лише є допоміжним засобом класичної дипломатії, а й сприяють формуванню її нового відгалуження - віртуальної дипломатії. У доповіді «Віртуальна дипломатія. Дипломатія цифрової доби» А. Грейч вказує на те, що інформаційна революція, що відбулася в дев'яностих роках минулого століття завдяки поширенню всесвітньої павутини Internet, призвела до виникнення в традиційній дипломатії двох принципово нових характеристик.

З одного боку, нові засоби комунікації створили вільний потік контенту та інформації. Внаслідок цього інформація перестала бути доступною лише обмеженій кількості привілейованих чиновників і стала надбанням широкого кола громадськості. Це спричинило втрату урядами монополії на інформацію, якою вони колись володіли. У умовах секретності як характеристика дипломатії значною мірою втратила свою актуальність, але в її місце прийшла нова - транспарентність (прозорість). Сьогодні транспарентність потрібна як в офіційних міжнародних відносинах, так і в державному та приватному партнерстві. Як зазначає з цього приводу деякі вчені, завдяки інтернету, поступово скоротився простір та обмін інформацією, а також збільшився феномен «присутності» індивіда у певних світових подіях, що на сучасному етапі динамічного розвитку... суспільств виникає і розвивається ефект «всеприсутності» індивіда в просторі. [1]

Таким чином, склалася ситуація, коли широка громадськість може брати участь у веденні дипломатії. Крім того, як вважає А. Грейч, інформаційна революція створила нову фундаментальну характеристику у дипломатії: швидкість. Іноді дипломатичні реакції та рішення мають бути прийняті протягом кількох секунд. Глобальні ЗМІ передають новини з віддалених країн світу швидше, ніж будь-коли, провокуючи цим миттєві дипломатичні рішення.

Дипломати перебувають під постійним тиском, у постійній необхідності приймати швидкі рішення.

Політолог Є. Гільбоа підбиває підсумок такої ситуації такою заявою: «Якщо експерти із зовнішньої політики, розвідники, дипломати роблять швидкий аналіз на основі неповної інформації в найкоротші терміни, вони можуть приймати неправильні та неефективні рішення. І навпаки, якщо вони повною мірою використовують час, щоб перевірити інформацію та інтегрувати ідеї з різних джерел, а також провести поглиблений аналіз ситуації для вироблення рекомендацій (рішень), вони можуть виявити, що їхні зусилля були марними, тому що політики мали прийняти негайні заходи у відповідь на виклики та тиск». [1]

Дж.Купер у своїй статті під назвою «Дипломатія в інформаційну епоху: наслідки для суті та управління» стверджує, що новий зміст дипломатії полягає в тому, що для аудиторій немає більш чіткої різниці між внутрішніми та зовнішніми проблемами. Дипломатія в інформаційну епоху має об'єднати широкий спектр економічних, соціально-культурних, екологічних, наукових та правових факторів у поєднанні з політичними та військовими, а також брати до уваги появу нових акторів міжнародних відносин (урядові та неурядові організації, корпорації та приватні особи, а також зростання кількості регіональних урядових об'єднань, які можуть безпосередньо спілкуватися з іноземними колегами без участі дипломатів чи МЗС. Зараз це можливе завдяки застосуванню мережі Internet. [22]

На сьогоднішній день паралельно існують кілька виразів, що використовуються для позначення способу ведення дипломатичної діяльності за допомогою ІКТ: цифрова дипломатія (digital diplomacy), інтернет-дипломатія (Internet diplomacy), електронна дипломатія (eDiplomacy), дипломатія електронних ЗМІ (digital media diplomacy), дипломатія соціальних мереж (social media diplomacy), Твіттер-дипломатія (Twitter diplomacy) або Твіпломатія (Twiplomacy), публічна дипломатія Веб 2.0. (public diplomacy Web 2.0.),

кіберпарадипломатія (cyberparadiplomacy), нова дипломатія та ін. Крім того, Євгеном Пантелєєвим було запропоновано термін «інноваційна дипломатія».

Таким чином, «в результаті, той самий термін різними експертами часто підганяється різне розуміння - без особливої ув'язки з офіційними роз'ясненнями комплексного та детального порядку.

На думку більшості дослідників, всі вживані терміни щодо явища дипломатичної діяльності за допомогою мережі Internet можна умовно поділити на три групи: [24]

1. "Інструментальні терміни", тобто терміни, що мають своє походження з визначення застосовуваного інструментарію здійснення дипломатичної діяльності. Зокрема, до цієї групи термінів можна віднести такі терміни як «цифрова дипломатія» (digital diplomacy), «електронна дипломатія» (eDiplomacy), «публічна дипломатія Веб 2.0». (Public diplomacy Web 2.0.) та ін.

Цифрові технології (Digital technology) засновані на тому, що всі рівні в межах смуги є однаковим станом сигналу. Однак застосування даних технологій не обмежується тільки мережею Internet, але й у тій же мірі може стосуватися і мобільного зв'язку, цифрового телебачення, використання LCD-апаратури.

Широке поширення термін «електронна дипломатія» отримав з виходом навесні 2012 р. праці запрошеного до американського Інституту Брукінгса співробітника австралійського інституту Ф. Хансона «Революція та держдепартамент: поширення Е-дипломатії». Через півроку він опублікував другу частину дослідження: «Свіжоспечений і відправлений: Е-дипломатія та держдепартамент». Однак і в даному випадку в терміні концентрується увага саме на способі передачі даних у мережі, а не на специфіці та сутнісній відмінності дипломатичної діяльності в мережі Internet у порівнянні з традиційною. [21]

У 2005 році Тім О'Рейлі у статті «Що таке Web 2.0» дав феномену Web 2.0 таке визначення: методика проектування систем, які шляхом обліку мережевих взаємодій стають тим кращими, чим більше людей ними користуються. Суть

цієї методики полягає в тому, що користувача залучають до наповнення та змісту сайту (контенту). Фактично це означає, що кожен користувач ПК з доступом у світову веб-мережу може висловлювати свою думку. Це важлива зміна у функціонуванні мережі Internet якісно змінило його можливості застосування, зробивши як презентаційним інструментом, а й інструментом відстеження громадської думки.

2. «Галузеві терміни», тобто такі терміни, що відображають певну можливу сферу здійснення дипломатичної діяльності в мережі Internet. До таких термінів можна віднести "дипломатія електронних медіа" (digital media diplomacy), дипломатія соціальних мереж (social media diplomacy), Твіттер-дипломатія (Twitter diplomacy), або Твіпломатія (Twiplomacy) та ін.

На сьогоднішній день нові технології дозволили молоді та суспільству в цілому, яким тепер доступні найкращі засоби для вираження своїх інтересів та дій у відповідь, вийти за межі їх безпосереднього оточення та спілкуватися без кордонів. Зі збільшенням популярності цілодобових новин та широким використанням соціальних медіа уряди та посольства втратили своє «виключне право» на інформацію, що надається громадськості, і не можуть повністю контролювати ні її зміст, ні швидкість поширення. У зв'язку з тим, що думки людей буквально переповнені 24-годинним циклом новин, їх бажання знати більше і отримувати більш точні звіти про прийняті іноземними політиками рішення через горизонтальні ЗМІ суттєво зросло. Ми можемо спостерігати це на безлічі прикладів: від Сирії, Арабської Весни та Великої двадцятки до «Захоплення Уолл-стріт» та Вікі-Лікс. [23]

«Громадська думка не існує у вакуумі, проте розвивається та збагачується завдяки авторитетним лідерам в уряді та пресі», - зазначив ще 1998 року Б. Фултон у своєму проєкті «Дипломатія в епоху інформації». І сьогодні цей вислів набуває особливого сенсу, коли широка громадськість з того чи іншого питання прислухається не тільки до думки передових політичних діячів та управлінців, а й до громадських та культурних діячів, спортсменів, акторів,

журналістів тощо, які завдяки соціальним мережам можуть донести свою думку до широкого загалу будь-якої миті.

Однак дипломатична діяльність не обмежується лише формуванням суспільної думки за допомогою тих чи інших соціальних ресурсів. Отже, зазначені вище терміни можна використовувати лише позначення певного виду дипломатичної діяльності у мережі Internet, проте де вони дають інформації про даному явище.

3. "Конкретизуючи терміни". До цієї групи термінів слід віднести такі, які виділяють дипломатичну діяльність у мережі Internet як окремий вид дипломатії, який має свої конкретні ознаки та завдання. Це стосується таких термінів "кіберпарадипломатія" (cyberparadiplomacy), "інтернет-дипломатія" (Internet diplomacy), "мережева дипломатія" (network diplomacy) та "віртуальна дипломатія" (virtual diplomacy). Саме ця група термінів є найбільш вичерпною за визначенням явища здійснення дипломатичних відносин завдяки мережі Internet, відзначаючи ключову відмінність такої дипломатії. [3]

У 1990-х років у США у зв'язку з впровадженням концепту так званої «м'якої влади» Дж. С. Най запропонував поняття «віртуальна дипломатія». Метою впровадження цього поняття були розвиток та втілення у життя концепції нової дипломатії Америки. Насамперед під «віртуальною дипломатією» малися на увазі інструменти, методи та технології глибокого ненав'язливого ідеологічного впливу на світову спільноту, а також запровадження системи базових американських цінностей та ідеалів у масовій свідомості. Таким чином, у дипломатії США відбувся якісний перехід від концепту *realpolitik* до концептів *Noopolitik* і *cyberpolitik*. [8]

Проте, релевантним для вітчизняної наукової літератури є все ж таки термін «віртуальна дипломатія». По-перше, він є більш уживаним, а по-друге найбільш вичерпним.

Також варто зазначити, що вищезгадані терміни, як «нова дипломатія» та «інноваційна дипломатія» не можна віднести до жодної з виділених груп, оскільки дані поняття є досить широкими і не розкривають суть дослідженого

явища, а лише вказують на необхідність перегляду методів та інструментів традиційної дипломатії.

Проте варто зазначити, що хоча Інтернет дозволяє ефективно та економічно вирішувати багато проблем за допомогою доступних засобів - електронної пошти, створення та підтримання своєї сторінки в мережі тощо, а простота та зручність зворотного зв'язку дають можливість швидко, оперативно вносити зміни в тактику і стратегію, проведених заходів говорити про повну заміну традиційної віртуальної дипломатії рано. Наразі віртуальна дипломатія є лише складовою традиційних методів здійснення дипломатичної діяльності.

Таким чином, у традиційній дипломатії виникли дві принципово нові характеристики: створення засобами комунікації вільного потоку контенту та інформації, внаслідок чого інформація перестала бути доступною лише для обмеженої кількості привілейованих чиновників, а також швидкість, через що дипломати перебувають у постійній необхідності приймати швидкі рішення.

Дипломатія в інформаційну епоху має об'єднати широкий спектр акторів, які можуть спілкуватися безпосередньо з іноземними колегами без участі офіційних представників МЗС, що можливо завдяки мережі Internet. [3]

На сьогоднішній день паралельно існує багато визначень, що використовуються для позначення способу ведення дипломатичної діяльності за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій. Застосування тієї чи іншої терміна є кращим залежно країни його вживання.

Усі вживані терміни реалізації дипломатичної діяльності з допомогою мережі Internet можна умовно розділити втричі групи: «інструментальні терміни», «галузеві терміни», «конкретизуючі терміни». Найбільше вичерпним щодо визначення здійснення дипломатичних відносин завдяки мережі Internet, є третя група, що у цій групі термінів розкривається необхідність комплексного підходу до здійснення дипломатичної діяльності у мережі Internet. [1]

Адекватним у використанні для вітчизняної наукової літератури є термін «віртуальна дипломатія», що у широкому сенсі означає форму дипломатії, що

асоціюється з появою глобальних інформаційно-комунікаційних мереж, у вузькому – прийняття рішень, координація, комунікація та практика міжнародних відносин, що здійснюється за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій.

Терміни, як «нова дипломатія» та «інноваційна дипломатія» є досить широкими і не розкривають суть явища, лише вказують на необхідність перегляду методів та інструментів традиційної дипломатії. На даний момент віртуальна дипломатія є лише складовою традиційних методів здійснення дипломатичної діяльності.

РОЗДІЛ 2. ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

2.1. Цифрова дипломатія як виклик сучасності.

З розвитком процесів глобалізації, технологізації дипломатія перестала бути заняттям обмеженого кола людей, вона трансформувалася та отримала багато різних напрямків – культурна, спортивна, енергетична, торгова, економічна, громадська, громадська дипломатія тощо.

В інформаційну, цифрову еру кожна людина стає дипломатом. Сьогодні небувалого досі розвитку досягли ЗМІ, які іноді активніше інформують громадськість про ту чи іншу подію, ніж офіційні дипломатичні джерела. З розвитком ТНК бізнес активніше залучає фахівців із дипломатичних установ для посилення своїх позицій серед конкурентів, впливу на політику окремих держав тощо.

Затяті ліберали ініціювали дискусію про необхідність залучення дипломатів у той час, коли бізнесмен із бізнесменом і так домовляється, уникаючи неминучої бюрократичної тяганини у зовнішньополітичних відомствах. Світ бізнесу постійно переманює найталановитіших випускників, обіцяючи високу заробітну плату, яку можна порівняти із державною.

Втративши монопольне становище здійснення зовнішньополітичних функцій, сучасні відомства змушені виявляти небувалу гнучкість у пошуку нових, менш витратних форм і методів роботи. [8]

Дипломатія радикально трансформується у нас на очах. У відповідь нові виклики змінюються її структури, методи, організаційні форми тощо. Класична модель дипломатії, що передбачає взаємодію виключно держав, стає лише одним із аспектів сучасної дипломатичної діяльності.

Сьогодні всі майбутні фахівці вимагають знань з основ ведення переговорів, протоколу, особливостей співпраці з представниками різних національностей, навичок збирання та аналізу інформації тощо.

Найголовнішим викликом дипломатії сучасності стали високі технології. Дипломати люблять розповідати, як кілька століть тому від американського посла в Іспанії майже два роки до Вашингтона не надходило жодних відомостей. Почекаємо ще рік, запропонував Томас Джефферсон, але якщо посол так і не нагадає про себе, напишемо йому листа. Через кілька десятиліть поява телеграфа викликала справжню революцію. Вперше отримавши телеграму, англійський прем'єр лорд Генрі Пальмерстон сказав: «Все це кінець дипломатії». [9]

У 1969 році американськими військовими була створена мережа ARPANET, покликана забезпечити можливість стратегічного командування та передачі у разі радянського ядерного удару. Сьогодні, майже через сорок п'ять років, прямий нащадок мережі – інтернет – перетворився на один із стовпів технологічного розвитку та потужну зброю глобалізації, яка перетворює, змінює світ та соціум.

Вже зараз інтернет трансформується у магістральний канал людської комунікації, що веде вісь взаємодії, на яку нанизуються різні формати та змісти – пусте спілкування, торгівля, ігрова активність, конфлікти тощо. І жодні кризові явища, окрім системних криз розвитку на кшталт ядерної війни чи глибокої глобальної депопуляції, мабуть, не розгорнуть цієї тенденції в найближчому майбутньому. [10]

Абсолютна доступність інтернету, поряд з його впливом на суспільно-політичні процеси, соціальні зв'язки, комунікації та економіку, також спричинить остаточну інкорпорацію доступу до інтернету в міжнародну систему прав людини. Початок тенденції вже спостерігається: з 2003 до 2009 року у Фінляндії було ухвалено закон та підзаконні акти Міністерства транспорту та комунікацій, які де-факто прирівняли інтернет до загальнодоступних послуг зв'язку, таких як пошта та телефонний зв'язок. Крім того, за кожною сім'єю було закріплено право на гарантований доступ до мережі (з 2015 року на швидкості не менше ніж 100 Мбіт/с). Доступ громадян до Інтернету також зафіксований як їхнє невід'ємне право у законодавстві

Коста-Ріки, Естонії, Франції, Греції, Іспанії та Швейцарії. 3 червня 2011 року ООН ухвалила резолюцію, ґрунтуючись на авторитетній доповіді спецпредставника ООН Франко Ла Рю, в якій стверджується, що «держави зобов'язані сприяти здійсненню права на вільне вираження думок та використанню необхідних для його забезпечення коштів», включаючи інтернет, та «доступ до інтернету буде поступово ставати одним із головних аспектів права на освіту». У звіті ОБСЄ за 2011 рік також стверджується, що «кожна людина має право брати участь у житті інформаційного суспільства, тому держави зобов'язані гарантувати доступ громадян до інтернету». [017]

Сприяти вищезгаданим процесам буде ширше поширення інтернету по всьому світу. Згідно з прогнозами, до 2018 року доступ до мережі матиме половина населення Землі (3500000000 осіб). До 2020 року, як вважають автори згаданого звіту ОБСЄ, ця цифра зросте до 5 млрд. Ще через десятиліття рівень проникнення інтернету в розвинених країнах наблизиться до 100%. Це означає, що використання глобальної мережі стане нормою для всіх соціальних та вікових груп, включаючи дітей, пенсіонерів та малозабезпечених. [17]

Отже, вплив інтернету на дипломатію зростатиме й надалі. Дуже серйозним суперником для дипломатії стають і засоби інформації. Свого часу прем'єр-міністр Канади П'єр Трюдо запропонував замінити все дороге міністерство закордонних справ на підписку на Нью-Йорк Таймс. Прем'єру здалося, що кореспонденти газети краще поінформовані про події, аніж автори дипломатичних депеш. ЗМІ в електронному варіанті стали ще серйознішим суперником посольств, адже вони безпосередньо інформують із гарячих точок у режимі реального часу. Нові соціальні мережі здатні не лише повідомляти про події, а й впливати на них. В результаті високопоставлені дипломати політики змушені реєструватися в соціальних мережах і там відстоювати свої позиції.

У роки холодної війни тільки держави могли дозволити собі масову міжнародну комунікацію: видання газет, розвиток мережі радіомовлення, фінансування неурядових організацій. Розвиток та здешевлення

комунікаційних технологій, а також збільшення кількості та загального впливу недержавних акторів світової політики повністю змінили цю сферу. Талановитий блогер сьогодні може успішно конкурувати з всесвітньо відомою газетою, а супутниковий телеканал із провідними корпораціями новин. Усі наведені факти та події сприяли відродженню, трансформації поняття «публічна дипломатія». [20]

Окремо слід звернути увагу на правильне використання варіантів перекладу англomовного терміна "public diplomacy". Російською мовою «public» можна перекласти як громадську, громадську, державну, громадянську, громадську тощо. Найчастіше щодо дипломатії використовують два визначення – публічна та громадська, або громадська.

Проте найбільш правильним є розуміння "public diplomacy" як "публічної дипломатії". Існує безліч визначень цього поняття, всі вони зводяться до системи діалогу, взаємодії із зарубіжними суспільствами у політичних цілях. Разом із цим значенням існує також інше – дипломатія на рівні громадських організацій, у цьому випадку доречно використати термін «суспільна дипломатія». [17]

Влучно охарактеризувала різницю між традиційною та публічною дипломатією в інтерв'ю «Радіо Свобода» радник з питань публічної дипломатії заступника Державного секретаря США у справах Європи та Євразії пані Коллін Граффі: «Назва моєї посади дуже довга, але те, що я роблю, набагато про Я знаходжу шляхи для нашого уряду спілкуватися з людьми в інших країнах. Про дипломатів традиційно думають як про тих, хто спілкується з іншими дипломатами часто за зачиненими дверима, далеко від очей громадськості. Вони приймають рішення щодо народів, але роблять це на рівні еліт. Публічна дипломатія - це те, як ми, уряд, намагаємось донести свою думку до людей інших країн. Ми називаємо це мистецтвом комунікації цінностей країни, її культури та політики. Це також пояснення, хто ми і чому ухвалюємо певні рішення». [10]

Завоювання довіри нелегко дається професійним дипломатам, які обмежені інструкціями свого відомства. У вигіднішому становищі перебувають неурядові представники публічної дипломатії. Вони здатні охопити весь спектр політичного життя своєї країни, транслуючи як офіційні, а й опозиційні настрої. Інформаційна політика – це новий жанр здійснення політики у період глобальної інформатизації. Інформаційна дипломатія, тісно пов'язана з цим напрямком політики, який є цілим «космосом», де діють політики, діячі культури, науки, освіти, ЗМІ, неурядові організації, користувачі соціальних мереж. І, що особливо важливо, сьогодні публічність є невід'ємною ознакою та професійною дипломатією. [17]

У ширшій історичній ретроспективі можна навіть наважитись сказати, що практика взаємодії міністерств закордонних справ та посольств з громадянським суспільством та окремими особами за кордоном демонструє той факт, що дипломатичне представництво країн вийшло на новий рівень. Багато практик у різних дипломатичних службах країн світу не можуть досі зрозуміти важливість зв'язків з іноземною громадськістю, але виразною ознакою стає той факт, що у певній кількості країн цей напрямок все частіше привертає увагу вищого керівництва міністерств закордонних справ та політичних лідерів.

Публічна дипломатія може бути традиційною (інформаційна пропаганда через радіо, телебачення, кіно, навчання окремих соціально-професійних груп населення з метою формування лояльної еліти, поширення політичної культури за допомогою виставкової діяльності, кіно тощо) та цифрової (розміщення радіо та телепередач в мережі інтернет, розповсюдження літератури у цифровому форматі, моніторинг дискусій у блогосфері зарубіжних країн, створення сторінок державних установ, посольств, інших організацій, а також персоніфікованих сторінок членів уряду, послів у соціальних мережах; розсилання інформації через мобільні телефони тощо) .

Цифрова дипломатія, названа експертами Силіконової долини "дипломатією Веб 2.0", з'явилася нещодавно. Спрощене визначення цього явища - використання Інтернету та інформаційно-комунікаційних технологій

(ІКТ) для реалізації дипломатичних завдань - дає про нього цілком вичерпне уявлення.

Цифрова дипломатія має переважно прикладний характер і особливо корисна у роботі із зарубіжною аудиторією, у питаннях трансляції офіційної позиції та формування іміджу держави. Важливо розуміти, що дипломатію у її звичному розумінні вона навряд чи колись замінить. Закриті переговори залишаться закритими. Втім, цифровій дипломатії важливо пояснити, чому прийнято те чи інше рішення, яких результатів воно досягне, як вплине на зовнішньополітичний процес, тобто відкрити доступ широкого загалу до результатів діяльності традиційної дипломатії. [10]

Зараз відкритість – це вимушена потреба для держави, яка працює в інформаційному просторі нарівні з іншими джерелами інформації. Якщо не заповнювати цей простір об'єктивною інформацією, його заповнять інші. Цифрова дипломатія таки покликана оперативно надавати адекватну інформацію, спростовувати некоректні відомості, підтверджувати відомості з офіційних джерел.

Однією з головних проблем та ризиків існування та розвитку цифрової дипломатії в цілому є хакерство. Один із найяскравіших прикладів такої думки - випадок атаки хакера на особистий сайт Юлія Едельштейна, міністра Ізраїлю, який займається питаннями публічної дипломатії та діаспори. Коментуючи цю подію, міністр заявив, що ніщо не зможе завадити йому у здійсненні публічної дипломатії від імені Держави Ізраїль. Він і надалі має намір захищати інтереси держави в усіх напрямках, зокрема в Інтернеті. [14]

Повертаючись до слів ізраїльського міністра, можна стверджувати, що зараз інтернет-простір за рівнем напруженості можна порівняти з лінією фронту, важливим стратегічним кордоном, контроль над яким обіцяє серйозні переваги тому, хто ним володітиме. Щоб отримати цю перевагу, недостатньо номінальної присутності в інтернеті у вигляді кількох мікроблогів у Твіттері або кількох сторінок у Фейсбуці. Потрібні стратегія та інструментарій для її реалізації. Необов'язково знову винаходити велосипед. Міжнародний досвід

свідчить, що вже накопичено значний арсенал методів та прийомів цифрової дипломатії, які можуть бути використані на вирішення зовнішньополітичних завдань.

Потреба залучення громадськості на свій бік за умов миттєвого розповсюдження інформації, як і дезінформації, стала особливо значущою. Громадська дипломатія поповнилася спілкуванням у соціальних мережах. Народився новий термін – «твіпломатія». Твіттер, Фейсбук та інші соціальні мережі нині використовуються зовнішньополітичними відомствами. Міністерство закордонних справ України – не виняток. Президенти, прем'єри, міністри, глави зовнішньополітичних відомств, послы виходять у соціальні мережі та стають «твіпломатами». [11]

У сукупності з іншими інструментами та методами електронної дипломатії Твіттер-дипломатія може бути досить ефективним інструментом. Форінофіс створив спеціальну «Інтернет-гавань» (hub), що надає технічне сприяння своїм «твіпломатам» у режимі 24 години на добу, 7 днів на тиждень та розробляє цифрові стратегії зовнішньої політики. Назва порталу – «Цифрова дипломатія» – говорить сама за себе і містить часто дуже просто викладені місію, цілі та завдання електронної дипломатії Британського зовнішньополітичного відомства. Цінне ядро ресурсу - посібник із використання інструментів цифрової дипломатії. У ньому коротко та доступно викладено інструкції щодо використання Твіттера, Фейсбуку та інших соціальних мереж. Крім того, на сайті наведені корисні поради щодо роботи з веб-сайтом, розміщення та підбір інформаційних, відео та аудіоматеріалів у мережі. На сайті дипломати можуть записатися на онлайн-тренінги, проконсультуватися зі спеціалістами, поставити запитання експертам. Розробниками ресурсу передбачено окремий розділ «Casestudies» з конкретними прикладами успішно реалізованих проектів цифрової дипломатії. [12]

Варто також згадати онлайн-ресурс відділу Держдепартаменту США з питань електронної дипломатії та відділу з питань інновацій CO.Nx 17. Платформа пропонує закордонній аудиторії у форматі веб-конференцій та

вебінарів послухати виступи провідних американських учених, підприємців, дослідників та дипломатів. [13]

Вичерпну інформацію про цифрову дипломатію можна отримати, скориставшись веб-додатком, створеним Агентством Франс Прес (AFP). На сайті сконцентровано велику кількість статистичних матеріалів та даних щодо країн, персоналій та актуальних тем у форматі інфографіки. Також на сайті здійснюється моніторинг у реальному часі дії в мережі державних представників, які займаються публічною дипломатією. Дані враховують кількість фоловерів офіційних осіб та експертів. Незважаючи на дуже динамічний розвиток і отриманий вплив, цифрова дипломатія, як частина публічної, не замінить класичну дипломатію, але при майстерному використанні цей інструмент може значно посилити роботу держави у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики. [20]

В умовах сучасного інформаційного плюралізму можна зробити так, щоб твою думку почули, але неможливо досягти її безальтернативного домінування. США зіштовхнулися із цією проблемою після трагедії 11 вересня 2001 року. Першою реакцією на теракт, крім військової операції в Афганістані, стала активізація цифрової дипломатії, спрямованої на створення в арабському світі позитивного іміджу США. Екс-заступник держсекретаря США Річард Холбрук у жовтні 2001 року поставив риторичне запитання: «Як людина з печери може перемогти у комунікації суспільство, яке є лідером у цій сфері?». Проте створення телеканалів та радіостанцій, масове поширення повідомлень про хороше ставлення до мусульман та інші заходи не змогли змінити ставлення до США. Очевидним стало те, що позитивна інформація про США у будь-якому обсязі не зможе компенсувати ефект від американських висловлювань та дій щодо мусульманського світу, інформація про які йде іншими каналами.

Тобто цифрова дипломатія має не лише забезпечувати спілкування різними шляхами уряду однієї країни з суспільством з іншого, а й враховувати весь потік висловлювань офіційних осіб – президентів, міністрів, послів тощо, інформації, новин, які транслюються за кордон через державні канали, адже

цифрова дипломатія буде ефективною та дієвою за умови, якщо враховано весь спектр факторів.

Офіційні комунікації, створені задля закордонну аудиторію - це новий феномен у міжнародних відносинах. Формування іміджу, пропаганда та діяльність, яку ми сьогодні назвали цифровою дипломатією, такі ж старі, як і сама дипломатія.

У протистоянні сучасним викликам держави дуже активно використовують таку дипломатію, яка є синтезом цінностей, пропаганди та технологій маркетингу. За допомогою цифрової дипломатії уряди сподіваються впливати на громадську думку інших країн, формувати сприятливий імідж, завойовувати симпатії та змінювати настрій міжнародної спільноти.

На думку колишнього помічника міністра оборони США, відомого політолога, професора Гарвардського університету Джозефа С. Ная, скептики, які сприймають термін «цифрова дипломатія» як черговий евфемізм, який використовується для пропаганди, не розуміють її суті. Звичайна пропаганда менш ефективна, як публічна дипломатія. У свою чергу, цифрова дипломатія також не є лише черговою рекламною кампанією. Цифрова дипломатія передбачає, окрім іншого, налагодження довгострокових взаємин, що створюють сприятливі умови для державної політики. [22]

Внесок безпосередньої урядової інформації у довготривалі культурні відносини залежить від трьох однаково важливих вимірів чи етапів цифрової дипломатії.

- Перший і найбільш обов'язковий вимір - це щоденне спілкування, до якого належить роз'яснення суті рішень у внутрішній та зовнішній політиці. Цей вимір також включає підготовку до боротьби із кризами. У разі виникнення вакууму інформації після тієї чи іншої події його поспішають заповнити інші.
- Другий вимір - це стратегічне спілкування, розвиває серію простих тем, багато в чому схожих на політичну чи рекламну

кампанію. Тоді як перший вимір виявляється в годинах і днях, другий займає тижні, місяці і навіть роки.

- Третій вимір публічної дипломатії є розвитком міцних взаємин з провідними особами протягом довгих років і навіть десятиліть за допомогою стипендій, програм обміну, навчання, семінарів, конференцій та доступу до каналів засобів інформації. Ці програми розвивають те, що американський журналіст Едвард Марроу назвав вирішальним «останнім кроком», тобто. особисте спілкування з підвищеною довірою, що формується у процесі дружніх відносин. [24]

У наш інформаційний вік влада більш ніж будь-коли означає наявність «м'якого» виміру привабливості та «жорсткого» виміру примусу та заохочення. Ефективне поєднання цих вимірів називається «розумною владою». Наприклад, сьогодення боротьба з міжнародним тероризмом – це боротьба за думки та серця, а надмірна опора лише на «жорстку владу» не є шляхом до успіху.

Цифрова дипломатія є важливим засобом в арсеналі «розумної влади», однак «розумна» публічна дипломатія передбачає розуміння необхідності довіри, самокритики та діяльності громадянського суспільства для створення «м'якої влади». Вироджуючись у пропаганду, цифрова дипломатія як перестає переконувати, а й може знищити «м'яку владу». Натомість вона має залишатися двостороннім процесом, адже «м'яка влада» залежить насамперед від того, наскільки ми розуміємо інших людей. [3]

Загальновизнаним є факт, що термін «публічна дипломатія» був ужитий у його нинішньому значенні 1965 року Едмундом Гулліоном, деканом Школи права та дипломатії ім. Флетчера Університету Тафта та видатним відставним співробітником дипломатичної служби США, коли він створив Центр публічної дипломатії ім. Едвард Р. Марроу.

Концепція Гулліона визначає, що цифрова дипломатія розглядає вплив суспільних відносин на формування та реалізацію зовнішньої політики України. Вона включає міжнародні відносини за рамками традиційної

дипломатії, формування урядами громадської думки в інших країнах; взаємодія приватних груп та інтересів в одній країні з іншою; повідомлення про закордонні справи та їх вплив на політику; спілкування та зв'язок між тими, чия робота - комунікації (дипломатів та іноземних кореспондентів) та процес міжкультурного спілкування.

Гулліон був першим, хто використав фразу «цифрова дипломатія» в її сучасному значенні, але це поняття Гулліон не так придумав у 1965 році, як прийняв у новому значенні. За іронією долі, це нове використання старої назви було необхідним, оскільки навіть старший термін – пропаганда, до якого тяжів сам Гулліон, зібрав у собі дуже багато негативних моментів, особливо в англійській мові. [19]

Цифрова дипломатія у світі спрямовано формування позитивної репутації держави. Репутація формується як риторикою, а й діями. Якщо робити політичні кроки, які негативно вплинуть на імідж країни в світі, то гарна риторика навряд чи допоможе виправити ситуацію. Відповідно, мета цифрової дипломатії – це не лише трансляція позитивної інформації про націю, а й участь у виробленні зовнішньо політичних рішень з урахуванням впливу на репутацію країни, до якої вони призведуть.

Отже, цифрова дипломатія – це невід'ємна частина політики «м'якої сили». Завдання публічної дипломатії – залучати на свій бік громадськість іншої країни.

2.1. Цифрова дипломатія як знаряддя формуванню позитивного іміджу держави.

Останні десятиліття, безперечно, можна назвати епохою бурхливої, гіперактивної інформаційної революції. Сьогодні світ переживає формування глобального інформаційного простору, це своєрідний перехід від індустріального суспільства до суспільства інформаційного, або ж - за словами американського вченого А. Тоффлера, - суспільства «Третої Хвилі».

Сьогодні утворюється зовсім новий вид суспільства, прилучення до якого свідчить про високий рівень розвитку та культуру країни. Останнім часом комунікативні технології, зокрема, такий глобальний інформаційний ресурс, як Інтернет, набув масштабного характеру та широкого поширення. [15]

Інформаційний вибух сьогодення, зумовлений насамперед стрімким розвитком інформаційних технологій, насамперед всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет, який у свою чергу відіграв провідну роль у формуванні інформаційного суспільства, а також зумовив радикальні зміни у всіх сферах життя людства.

Це дає підстави говорити, що інформаційний сегмент стає все більш важливим та необхідним у формуванні повноцінного інформаційно-розвиненого суспільства загалом, а також у діяльності різних політичних інститутів, зокрема зовнішньополітичних відомств.

Інститут світу США пропонує називати дипломатію XXI століття віртуальною. Запропоновано таке визначення терміна: віртуальна дипломатія – у найширшому розумінні – означає таку форму дипломатії, що асоціюється з появою глобальних комунікаційно-інформаційних мереж. У вузькому сенсі – «віртуальна дипломатія» охоплює такі аспекти як прийняття рішень, координація, комунікація та практика міжнародних відносин, які здійснюються за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій. [15]

Отже, цифрова дипломатія - це такий вид дипломатичної діяльності держави, спрямований на створення позитивного іміджу країни, представлення її національних інтересів та роз'яснення цілей та основних завдань зовнішньої політики країни, а також формування бажаної світової громадської думки, міжнародного авторитету. Цифрова дипломатія забезпечує просування національних цінностей, стратегічних інтересів (економічних, фінансових, політичних, військових) суб'єктів міжнародних відносин.

Цифрова дипломатія, аналогічно до традиційної дипломатії, намагається реалізувати поставлені завдання зовнішньої політики країни, а також захисту прав та інтересів держави, її установ та громадян за кордоном. Цифрова

дипломатія – нове явище у зовнішній політиці ХХ – поч. ХХ ст., яке виступає вагомим фактором впливу на ухвалення рішень у сфері зовнішніх зносин.

Говорячи про цифрову дипломатію, можна зробити висновок, що це використання глобальної інформаційної мережі у проведенні державами своєї зовнішньої політики в умовах «інформаційного суспільства», коли межі між внутрішньою та зовнішньою політикою стають все менш чіткими, ступінь відкритості інформаційних джерел зростає, і вони стають доступними. для використання як державним установам, так і вченим, підприємницьким структурам та широкому загалу, у тому числі закордонному.

Виходячи з цього, відбувається зміна роботи Міністерства закордонних справ (далі – МЗС) та дипломатичних представництв за кордоном. Зокрема, у квітні 1997 року на конференції «Віртуальна дипломатія», проведеної за підтримки Інституту світу США, Г. С. Сміт (Gordon S. Smith) виступив із пропозицією про створення «віртуальних посольств» та «віртуальних оперативних груп», оскільки у період розвитку новітніх комунікативних технологій розташування дипломатичної місії менш важливі, як раніше. Наприклад, створення «віртуальних оперативних груп» дає можливість залучити спеціалістів до участі одразу у кількох програмах, причому вони залишаються «на місці». Найближчим часом набудуть поширення «віртуальні зустрічі» між офіційними особами країни. Звичайно, вони не замінять конфіденційних зустрічей дипломатів, а проведення технічних переговорів подібні зустрічі заощадять не лише час, а й витрати. При цьому, на думку Сміта, подібні зустрічі в дипломатії має впроваджувати керівництво держави, демонструючи особисту зацікавленість у цьому, і жорстко дотримуватися обраного курсу: якомога ширше використовувати комунікативно-інформаційні технології в дипломатії. [1]

Починаючи з 2000 року, були продовжені дослідження у сфері використання комунікативно-інформаційних технологій у зовнішньополітичній діяльності. Купер Д.Р. (Jeffrey R. Cooper) у статті «Дипломатія в інформаційну епоху: наслідки для суті управління» стверджує, що новий зміст дипломатії

полягає в тому, що немає більш чіткої різниці між внутрішніми, зовнішніми проблемами та аудиторіями. Дипломатія в інформаційну епоху має об'єднати широкий спектр економічних, соціально-культурних, екологічних, наукових та правових факторів, у поєднанні з традиційними політичними та військовими, а також брати до уваги появу нових акторів міжнародних відносин (урядові та неурядові організації, корпорації та приватні особи, а також зростання кількості регіональних та наддержавних урядових об'єднань, які можуть безпосередньо спілкуватися з іноземними колегами без участі дипломатів чи МЗС.

На практиці робота дипломатичних представництв в умовах віртуальної дипломатії забезпечується розробкою програм МЗС у сфері використання інформаційних технологій у дипломатичній діяльності та створення відповідних веб-сайтів. Серед країн, які активно використовують засоби віртуальної дипломатії для зовнішньополітичної роботи, слід виділити США, Канаду, Велику Британію, Францію, Фінляндію та Державу Ізраїль. [3]

Отже, основним проявом цифрової дипломатії є створення МЗС відповідних веб-сайтів, в яких враховано психологічні особливості аудиторії, що забезпечує ефективну роботу з цільовими групами. Таким чином, віртуальну дипломатію можна використовувати як основу формування світової громадської думки за рахунок взаємодії контексту та змісту інтернет-повідомлень. У контекст залучені індивіди, що належать до різних соціальних груп, однак за допомогою мережі вони стають «однодумцями», одним цілим.

Отже, цифрова дипломатія має стати своєрідною політичною рекламою, основна мета якої полягає у встановленні контактів із зовнішньою аудиторією, представниками засобів масової інформації, іноземними союзниками, інвесторами, громадянами власної держави та ін. Слід зазначити, що основною перевагою віртуальної дипломатії є формування позитивного іміджу держави.

Імідж (від англ. Image, від лат. Imago - образ, вид) - це певний синтетичний образ, що складається у свідомості людей щодо конкретної особи, організації або іншого соціального об'єкта, включає значний обсяг емоційно-забарвленої інформації про об'єкт сприйняття і спонукає до певної соціальної поведінки.

Російський дослідник Є. Галумов визначив міжнародний імідж країни як репутацію, яку вона набуває у свідомості громадськості внаслідок тих чи інших дій її суб'єктів, які взаємодіють із зовнішнім світом. Німецький дослідник М. Кунчик визначає імідж країни як когнітивне уявлення, яке склалося у певної людини до цієї країни, як те, що людина вважає істинною щодо країни та її населення. Імідж повинен перебувати між почуттями та розумом, очікуваннями та реальністю. Однією з головних ознак є стійкість при непередбачуваному розвитку подій, зміні смаків. У будь-яких обставин він повинен відповідати бажанням та очікуванням різних людей. [3]

Таким чином, формування іміджу держави – складна та необхідна річ у сучасному світі. Щоб успішно реалізовувати свою політику на міжнародній арені, захищати власні інтереси, а також долати різні протиріччя всередині держави, керівництво країни намагається сформувати імідж шляхом реалізації різних заходів, використовуючи різні засоби, у тому числі й Інтернет. Це, перш за все, поширення масової (переважно позитивної) інформації про країну за допомогою мережі для збільшення поінформованості про країну та стимулювання позитивного ставлення до неї, а також спроба змусити репутацію «працювати» на країну (повага та найкраще ставлення громадян у середині держави, авторитет на міжнародній арені).

Існує широкий спектр засобів формування іміджу, але в умовах постійно зростаючої глобалізації та поширення інформаційних технологій, дуже важливе місце у цьому переліку займає всесвітня мережа Інтернет. Можливості Інтернет, який виступає сучасною комунікативною технологією, що дозволяє державам з різним політичним чи економічним потенціалом, географічним розташуванням, іншим урядовим чи неурядовим акторам заявити свою позицію перед аудиторією всього світу (наприклад, через веб-сайт країни тощо). Все більше і більше урядів у всьому світі використовують складні Інтернет-стратегії, щоб з найбільшою ефективністю координувати свою міжнародну політику, зовнішньоекономічні зв'язки, відносини всередині альянсів у глобальних масштабах, використовуючи з цією метою як офіційні веб-сайти,

так і веб-сайти та блоги політичних лідерів Особливого значення у разі Інтернет-дипломатії (віртуальної дипломатії) стає доступність інформації на максимальній кількості мов. Інтернет-моделі іміджу держави часто відображають дипломатичні пріоритети та нюанси міжнародної політики. Онлайновий спосіб реалізації іміджу країни може бути втілений у широкому масштабі, дозволяючи без цензури втягнути в обговорення зовні політичних проблем широке коло акторів з метою вплинути на їхню позицію. [15]

Сайт зовнішньополітичного відомства дозволяє втілити у віртуально-цифровому вигляді основні ідеї, установки, напрями зовнішньої та внутрішньої політики держави, висвітлюючи події, що відбуваються в країні (підкреслити позитивні явища, тенденції, виправдати негативні), ознайомити зі стратегією на майбутнє та поширити цю інформацію на аудиторії, тобто створити або перенести імідж в Інтернет. Крім цього, виконуються й інші цілі, що впливають із функціонування мережі Інтернет:

1. оперативне інформування широкому загалу;
2. подолання кордонів та інших обмежень (звичайно, у межах законодавства);
3. забезпечення низької вартості доступу до новин та повідомлень, розширення мережі користувачів. [16]

Говорячи про імідж держави, який формується за допомогою мережі Інтернет, варто виділити основні напрямки:

1. веб-сайти державних установ, насамперед дипломатичних представництв держави за кордоном
2. створення Інтернет-порталу, який би виконував функцію «інформаційного вікна» у житті країни та позиціонувався як основне джерело інформації про країну в Інтернеті;
3. публікації інформаційних матеріалів у мережі Інтернет (через Інтернет-видання, створення власних інтернет-видань, стрічки новин на певних сайтах);

4. розсилки електронною поштою - їх використання надає широкі можливості для поширення позитивної інформації про країну, її історію, культуру, економіку, туристичний потенціал тощо;
5. використання доменних імен, які відповідають чи співзвучні назві країни у національних доменних зонах та доменних зонах загального користування. [21]

У цьому контексті, слід зазначити важливу функцію сайту, яка впливає з наступного: поширення масової (переважно позитивної) інформації про країну, поширення знань про країну та позитивного ставлення до неї. Основною метою створення сайту МЗС певної країни від початку є спроба сформувати якнайкраще ставлення до країни, створення авторитету на міжнародній арені, а також якісної репутації, яка «працювала» на країну.

Сайт зовнішньополітичного відомства дозволяє втілити у віртуально-цифровому вигляді основні ідеї, установки, напрями зовнішньої та внутрішньої політики держави, показати те, що відбувається в країні (підкреслити позитивне, виправдати негативні), ознайомити зі стратегією на майбутнє та поширити цю інформацію на великі аудиторії.

Зі сказаного вище, можна стверджувати, що саме сайт зовнішньополітичного відомства грає одну з провідних ролей у формуванні іміджу країни. І вже від якості сайту залежатиме характер іміджу: позитивний чи навпаки. За своєю природою імідж країни - це певний штучний образ, що складається у свідомості людей щодо конкретної особи, організації, який включає значний обсяг емоційно забарвленої інформації про об'єкт сприйняття і спонукає до певної реакції, поведінки.

Подання іміджу країни у всесвітній мережі Інтернет за допомогою створення та обслуговування сайту зовнішньополітичного відомства дозволяє формувати позитивне ставлення до країни у внутрішній (жителі країни) та зовнішньої (світова спільнота) громадськості, заперечувати неправильні уявлення про країну або окрему її держустанову шляхом надання правдивої та позитивної інформації. , здійснювати зворотний зв'язок «країна-громадянин»

(e-mail, обговорення, гостьова книга), покращувати ведення переговорів з іншими країнами, залучати інвесторів, сприяти покращенню економічного стану країни (імідж надійності), збільшення імпорту та імпорту тощо. [23]

Отже, останні десятиліття характеризуються виникненням та поширенням глобальних інформаційних комунікацій. Інформаційний вибух, викликаний стрімким розвитком інформаційних технологій, насамперед всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет, став тим чинником, який зумовив радикальні зміни у всіх сферах життя людства, зокрема політичної. Це дає підстави говорити, що інформаційна складова стає все більш важливою у формуванні іміджу країни на міжнародній арені, її репутації та загального рівня розвитку. Віртуальну дипломатію як інформаційне явище слід розглядати у тих стрімкого розвитку комп'ютерних технологій, яке, безумовно, позитивно впливає розвиток держави, встановлення нових, економічно вигідних зв'язків. Віртуальна дипломатія є ефективним інструментом формування позитивного іміджу держави в умовах побудови «інформаційного суспільства».

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що дипломатія реагує зміни як у зовнішній політиці, і внутрішній, відбиваючи характер суспільства. На початку XXI ст. соціальні перетворення мають значно більший вплив на дипломатію, ніж раніше, коли влада еліт була поставлена під сумнів. Можна дійти висновку, що у умовах інформаційної революції виникла потреба у застосуванні нових технологій у професійної діяльності, зокрема дипломатичній роботі. Одним із способів її реалізації є цифрова дипломатія, яка має прикладне значення та є дієвим інструментом формування бренду держави на міжнародній арені. Термін "цифрова дипломатія" позначає широке використання інформаційно-комунікаційних технологій для здійснення державними органами своїх функцій та комунікацій у сфері зовнішньої політики, який вперше почали використовувати в США.

Зміна природи сили держави, зростання значення «м'якої» сили як мультиплікатора сили на міжнародній арені, зростання впливу суспільної думки на прийняття внутрішньо- та зовнішньополітичних рішень призвели до зміни природи дипломатії. Ці чинники відкрили можливості використання спеціального інструментарію на громадськість інших держав задля забезпечення зовнішньополітичних інтересів держави.

На політичних теоріях «м'якої» сили, дослідженнях медіа-дипломатії, культурної дипломатії, організації інформаційних та спеціальних психологічних операцій та засновані теорії публічної дипломатії як форми відображення та інструменту трансляції політичної культури та ідеології держави, здійснення її цілеспрямованого впливу на громадськість інших країн задля досягнення власних цілей. Публічна дипломатія сприймається як невід'ємна складова зовнішньої політики держави та її зовнішньополітичних комунікацій.

У практиці акторів міжнародних відносин публічна дипломатія, зазвичай, безпосередньо пов'язують із пріоритетами зовнішньої політики держави.

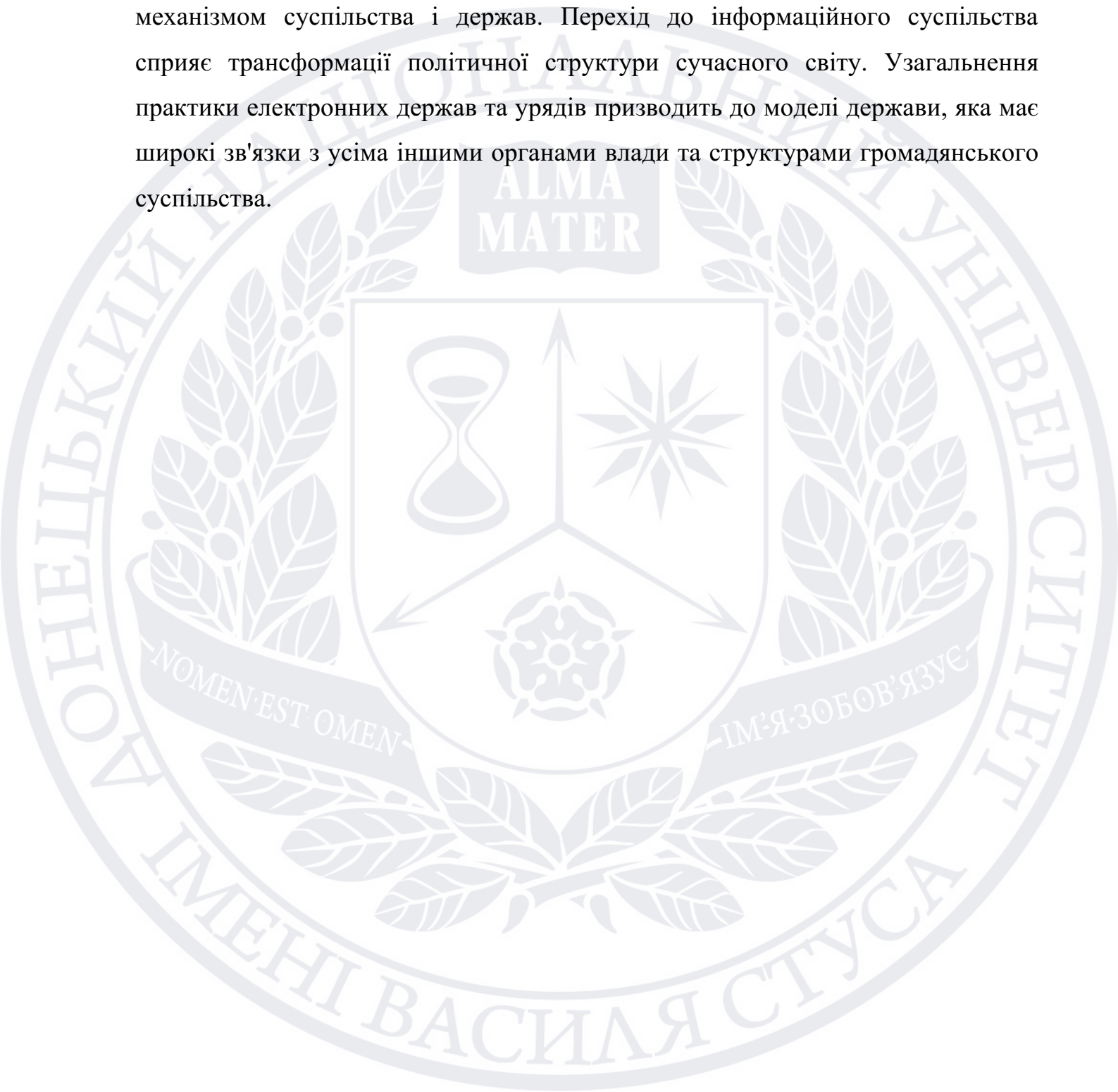
Основними цілями громадської дипломатії країн є досягнення кращого розуміння громадськістю інших держав своєї політичної культури, цінностей, залучення іноземних аудиторій до діалогу та здійснення ними впливу. Досягаються такі цілі через використання комплексу інструментів на рівнях управління новинами, здійснення стратегічної комунікації та побудови довготривалої співпраці.

Публічна дипломатія є інструментом зовнішньополітичної комунікації різних акторів міжнародних відносин - наддержавних та державних, у тому числі, великих, середніх та малих держав. Останні використовують публічну дипломатію більше з метою легітимізації своїх національних інтересів у сприйнятті світової громадськості, зосереджуючись лише на певних інструментах, переважно у сфері розвитку співробітництва.

Як одна з форм «м'якої» сили та інструментів зовнішньополітичної комунікації, публічна дипломатія має спільні аспекти із зовнішньополітичною пропагандою та державним брендингом, які активно використовуються державами і зараз. Якщо на перших етапах свого розвитку публічна дипломатія мала спільні цілі з пропагандою (поширення інформації), то на сучасному розвитку суспільства потенціал публічної дипломатії вищий, оскільки її інструментарій дозволяє будувати відносини довіри та взаєморозуміння за наявності політичної волі. Взаємно доповнюючи один одного, державний брендинг та публічна дипломатія є окремим формам зовнішньополітичних комунікацій, що відрізняються за параметрами тимчасових обмежень (публічна дипломатія є довготривалою ініціативою), кількості безпосередньо залучених суб'єктів та змісту комунікацій (публічна дипломатія присвячена більше політичним та культурним питанням).

Завдяки новим технологічним можливостям, зокрема інформаційно-комунікативним технологіям, де домінуюче місце відводиться інтернет-мережі глобальної комунікації, сьогодні дипломатія є соціальним інститутом, який досить швидко реагує на зміни в суспільстві, урядах країн, прогнозуючи та визначаючи майбутні тенденції розвитку. До того ж, присутність у соціальних

мережах здатна значно розширювати аудиторію свого впливу, наближаючись до громадян. Сучасна дипломатія, що визначається термінами електронної, цифрової, кібер-дипломатії або твітломатії, фактично є регулюючим механізмом суспільства і держав. Перехід до інформаційного суспільства сприяє трансформації політичної структури сучасного світу. Узагальнення практики електронних держав та урядів призводить до моделі держави, яка має широкі зв'язки з усіма іншими органами влади та структурами громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Андрієнко, П. П. Сарапін, Г. А. Роль інформаційного забезпечення дипломатичної діяльності в умовах глобалізаційних процесів сучасності. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2021. № 7. С. 8-23.
2. Баунов А. Г. WikiLeaks : дипломатия с черного хода. М. : Эксмо, 2011. 320 с.
3. Батюкова Н.О. Цифрова дипломатія як механізм забезпечення зовнішньополітичної комунікації. 2021. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/53967> (дата звернення: 02.05.2022)
4. Булеха К. І. Жарких І. Ю. Цифрова дипломатія як елемент зовнішньополітичної діяльності держав. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2018. № 1. С. 9-12.
5. Бутиріна М. В. Комунікаційні чинники та функції цифрової дипломатії. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна*. Серія «Соціальні комунікації». 2019. № 15. URL: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/15109> (дата звернення: 02.05.2022).
6. Дурман О. Л. Онлайн-дипломатія як інструмент цифрової трансформації сучасних міжнародних відносин. *Sciences of Europe*. 2020. № 51. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/onlayn-diplomatiya-yak-instrument-tsifrovoyi-transformatsiyi-suchasni-mizhnarodnih-vidnosin> (дата звернення: 02.05.2022)
7. Кубышкин А.И., Цветкова Н.А. Публичная дипломатия США. М.: Аспект Пресс, 2013. 271 с.
8. Літра Л., Кононенко Ю. Твітер-дипломатія. Як новітні технології можуть посилити міжнародні позиції України? URL: <https://glavcom.ua/publications/119759-%C2%ABtviter-diplomatija.-jaknovitni-tehnologiji-mozhut-posiliti-mizhnarodni-pozitsiji-ukrajini-%C2%BB-doslidzhennja.html> (дата звернення: 02.05.2022)

9. Лисенко Ю. В. Публічна дипломатія як елемент формування позитивного іміджу сучасної держави. *Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 2019. С. 113-117.
10. Макаренко Е.А., Пипченко Н.А. Виртуальная дипломатия. М.: Центр свободной прессы, 2010. 324 с.
11. Меленцова О.В. Цифрова дипломатія та її вплив на міжнародну безпеку. *Європейська дипломатія у XXI столітті: збірник тез наукових доповідей на II Науково-практичному круглому столі* (м. Харків, 10 грудня 2019 року). Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. С. 58-61.
12. Окладна М. Г. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. №2. С. 13-17.
13. Оцвера А.. «Твіттер-дипломатія» як інструмент зовнішньої політики. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини*. Вінниця, 2019. С. 181-184.
14. Столяр Ю., Гірман А. Публічна дипломатія у сучасному цифровому суспільстві. *Матеріали конференцій МЦНД*, 2020. С. 125-126. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/article/view/5725> (дата звернення: 02.05.2022).
15. Серeda К. В., Габро І. В. Соціальні мережі як ефективний інструмент здійснення цифрової дипломатії. *Молодий вчений*. 2018. № 4. С. 604-608.
16. Торкунов А., Мальгин А. Современные международные отношения. Учебное пособие. М.: Аспект Пресс, 2012. 688 с.
17. Тоффлер Е. Третья волна. М.: ООО "Фирма "Издательство АСТ" 1999. 261 с.
18. Фельтхем Р. Дж. Настольная книга дипломата Пер. с англ. В. Е. Улаховича. 4-е изд. Мн.: Новое знание, 2004. 304 с.
19. Филимонов Г. «Мягкая сила» культурной дипломатии США. М.: РУДН, 2010. 212 с.

20. Цветкова Н.А., Ярыгин Г.О. Публичная дипломатия ведущих государств: традиционные и цифровые методы. СПб.: Северная нива, 2014. 234 с.
21. Ширяев Б. А. Внешняя политика США. Принципы, механизмы, методы. 2-е изд. СПб. : Издательство С.-Петербургского ун-та, 2007. 442 с.
22. Стригун, І. В. цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики. *Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд: матеріали міжнародної науково-практичної конференції: у 2 т. Т. 2.* Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2021. 524 с.
23. Чепелюк Ю. Цифрова дипломатія в контексті сучасних інформаційних комунікацій. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері.* 2021. Том 4. № 2. С. 250-258.
24. Шипова Д.А. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньополітичної діяльності держав. *Європейська дипломатія у ХХІ столітті: збірник тез наукових доповідей на II Науково-практичному круглому столі (м. Харків, 10 грудня 2019 року).* Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. С. 118-125.